

Rasismien normalisoitumisesta / Tieteellisten seurojen jäsenkadosta

Varpu Alasuutari, Sanna Karhu & Heidi Kosonen

“Tää on kaunis, mut vitun rasistinen maa / Suomen itsenäistymispäivänä hakaristilippui kannetaan”, räppää itsenäisyyspäivänä 2024 julkaistussa “Viimeinen kuulutus” -kappaleessaan Sexmane-artistinimellä tunnettu Max Sene. Afrosuomalainen artisti joutui kanta-aottavan kappaleensa myötä yllätyksellisesti myrskyn silmään, vaikka kappaleessa nimetty rasismi ja hallituksen natsiyhteydet kytkeytyvät suoraan Orpon hallituksen taivalta värjänneisiin lukemattomiin rasismikohuihin. Viimeisin kohu liittyy niin ikään itsenäisyyspäivään ja vilkkaaseen julkiseen keskusteluun siitä, saavatko kansanedustajat osallistua 612-soihutukulkueeseen, jolla on vahvat äärioikeistolaiset kytkökset. Ei ole oikeudenmukaista (vaikka se kuuluukin rasismien luonteeseen), että rasismia kohtaaavat ihmiset tai sitä kommentoivat taiteilijat joutuvat oikeutetusta yhteiskuntakriittikistään ongelmiin. Tilanne kutsuu siis purkamista kriittisistä näkökulmista.

Perussuomalaisten Teemu Keskisarja ja Sheikki Laakso ilmoittivat marraskuun lopulla osallistuvansa 612-soihutukulkueeseen Linnan juhlien sijaan. Vaikka Laakso lopulta luopui ajatuksesta, Keskisarja nähtiin kulkueessa ja piti sen yhteydessä myös puheen. Valtionvarainministeri Riikka Purra (ps) antoi tapahtumaan osallistumiselle siunauksensa vetoamalla siihen, että kansanedustajilla on demokraattinen ilmaisunvapaus ja että tapahtuma on “kansallismielinen ja isänmaallisia arvoja korostava”. 612-tapahtumaa on alun perin ollut perustamassa esimerkiksi uusnatsijärjestö Suomen vastarintaliike, jonka Pirkanmaan käräjäoikeus päätti lakkauttaa laittomana vuonna 2017. Hovioikeus vahvisti järjestön lopettamispäätöksen syyskuussa 2018. Oikeus katsoi muuan muassa, että järjestön tavoitteet ovat demokratian vastaisia. Lisäksi äärioikeistotutkija Tommi Kotonen

Jyväskylän yliopistosta summasi tämän vuoden marsista, että “kulkue on äärioikeiston kenttää yhdistäväksi vuotuiseksi rituaaliksi perustettu” (Pelli 2024).

Purran yritystä pehmittää tapahtuman imagoa voidaankin tarkastella osana perussuomalaisten tavoitteiden salonkikelpoistamista. “Kansallismielisyyden” ja “isänmaallisten arvojen” sitominen äärioikeistolaisiin tapahtumiin ja niiden harmittomiksi tekeminen pyrkii muovaamaan äärioikeiston tavoitteista arkipäiväisiä ja hyväksyttäviä. Voidaan kuitenkin kysyä, kuinka isänmaallisia ja salonkikelpoisia todella ovat kulkueet, joissa raportoidaan nähdyn natsitervehdyksiä (Ikola & Niemi 2024). Odotetusti pääministeri Petteri Orpo (kok) ilmaisi hallituskumppaniensa edustajien sooloilun olevan “sopimatonta” (Yle 2024). Onhan hän jo pitkään yrittänyt suitsia perussuomalaisten rasistisia ulostuloja, jotta hallitus kokouksen johdolla pystyisi jouduttamaan heidän ylintä moraalista arvoaan eli talouskurin politiikkaa.

Itsenäisyyspäivän jälkeen keskustelu onkin temponut perinteisiä retorisia väyliä pitkin ja pyrkinyt loiventamaan myös Suojelupoliisin (n.d.) tunnistamaa äärioikeistolaisen liikehdinnän ja radikalisoitumisen uhkaa maalaamalla kuvaa kahden ääripään todellisuudesta. Tässä todellisuudessa yhtä ääripäätä edustavat 612-soihutukulkueen “isänmaalliset” kulkijat ja toista “Helsinki ilman natseja”-kulkueen “äärivasemmistolaiset” aktivistit. Kriittisistä näkökulmista tarkasteltaessa on kuitenkin huomattava, että kyse ei ole äärilaitojen konfliktista vaan äärioikeiston normalisoitumisesta (esim. Valentim 2024), jota virheellinen symmetria antirasistisen ja -fasistisen aktivismin ja äärioikeiston välillä (Kovalainen 2017) sekä “äärivasemmistolaisen” toimijan olkiakka-argumentti (Walton 1996) edesauttavat.

Median puhetilaa täyttävät kohut perussuomalaisten osallistumisesta äärioikeiston kokoon-tumisajoille, afrosuomalaisen räppäriin yhteis-

kuntakriittisestä kappaleesta ja kahden ääripään yhteenotosta itsenäisyyspäivänä vievät ovelasti tilaa muilta rasimin normalisoitumiseen kytkeytyviltä poliittisilta ongelmilta, joista olisi syytä käydä vakavaa demokraattista ja kriittistä keskustelua nykyistä laajemmin. Orpon ilmaisema paheksunta hallituskumppaniensa rasisista tempauksista näyttää tekopyhältä suhteutettuna esimerkiksi siihen, että eduskunta hyväksyi heinäkuussa kiistellyn käännetyksilain. Kuten monet oikeustieteilijät ovat huomauttaneet kanteluissaan Euroopan komissiolle, laki on ristiriidassa kansainvälisten ihmisoikeussopimusten ja EU-oikeuden kanssa (Aaltonen 2024).

Esitämme, että rasimin normalisoiminen ja normalisoituminen ovat vakavia uhkia tasa-arvolle, yhdenvertaisuudelle ja ihmisoikeuksille niin asenteiden, käytäntöjen kuin lainsäädännönkin tasolla. Näistä uhistä on käytävä vakavaa yhteiskunnallista keskustelua, jonka tueksi tarvitaan myös aiheen monitieteistä, kriittistä ja feminististäkin tutkimusta. *Sukupuolentutkimus–Genusforskning*-lehdessä on kommentoitu Suomen ja muiden Pohjoismaiden uusnationalistista ja oikeistopopulistista käännettä jo vuonna 2015, kun Suvi Keskinen, Lena Näre ja Salla Tuori (2015) päätoimittivat ”Sukupuoli ja rodullisuus” -teemanumeron. Yhteiskunnallisen ilmapiirin alati kiristyessä tutkimusta tarvitaan näistä aiheista lisää.

Näiden itsenäisyyspäivän alla ja sen jälkeen suomalaista yhteiskuntaa puhuttaneiden kysymysten lisäksi meitä päätoimittajia on mietittänyt pääkirjoitusta kirjoittaessamme myös toinen ajankohtainen aihe: lehtemme ja sen julkaisijan Sukupuolentutkimuksen seura SUNS ry:n taloudellinen tilanne, joka on merkittävästi heikentynyt viime vuosina. *Sukupuolentutkimus–Genusforskning* on siirtynyt avoimeen julkaisemiseen Journal.fi-alustalla vuoden 2022 alussa. Siirtymän jälkeen seura ja lehti ovat kokeneet taloudellisia tappioita. Kun jäsenetuna seuran jäsenille postitetusta paperilehdestä on luovuttu, moni on jättäytynyt jäsenyydestä kokonaan ja seuran jäsenmaksutulot ovat laskeneet. Kun lehti on ilmaiseksi ja avoimesti saatavilla verkossa, jäsenyys ei enää houkuta samalla tavalla kuin ennen. Ongelma ei koske vain SUNS ry:tä ja *Sukupuolentutkimus–Genusforskning*-lehteä, vaan sen jakavat myös monet muut kotimaiset tieteelliset seurat ja niiden julkaisemat lehdet.

Vaikka avoin julkaiseminen on johtanut taloudellisiin haasteisiin, sillä on myös kiistattomia tiedepoliittisia etuja. Kuten SUNS:n edellinen puheenjohtaja Leena-Maija Rossi (2023) kirjoitti puheenjohtajanpalstallaan vuonna 2023, lehtemme on ”kotimaisen sukupuolentutkimuksen näyteikkuna, ja on tärkeää, että se tavoittaa lukijoita laajasti, niin akateemisessa maailmassa kuin sen ulkopuolellakin”. Avoin julkaiseminen tekee lehdestä merkittävästi saavutettavamman paitsi muille tutkijoille myös laajalle lukijakunnalle. Avoimeen verkkojulkaisemiseen siirtyminen on linjassa *Avoimen tieteen ja tutkimuksen julistuksen* kanssa, jossa suomalainen tiedeyhteisö asetti tavoitteekseen, että kaikki uudet tieteelliset artikkelit ja konferenssijulkaisut ovat välittömästi avoimesti saatavilla vuodesta 2022 alkaen (Avoimen tieteen ja tutkimuksen koordinaatio 2019). Tieteen avoimuutta voidaan perustella niin tieteelliseltä, yhteiskunnalliselta, taloudelliselta kuin eettiseltäkin kannalta: avoin julkaiseminen mahdollistaa tutkimustiedon hyödyntämisen poliittisen päätöksenteon ja yhteiskunnallisen toiminnan tukena, auttaa kehittämään taloudellisesti kestävämpiä ratkaisuja tiedejulkaisemiselle maksumuurien ja kirjoittajamaksujen sijaan sekä tuo julkisesti rahoitetun tutkimuksen tulokset tasavertaisesti kaikkien saataville. (Ks. esim. Ala-Kyyny 2024; Avoimietiede.fi n.d.)

Avoimeen julkaisemiseen siirtyminen ei toki automaattisesti tarkoita paperilehdestä luopumista. Toiset lähitieteenalojemme tieteelliset julkaisut ovat tehneet paperilehden suhteen osin samoja ja osin toisenlaisia ratkaisuja kuin *Sukupuolentutkimus–Genusforskning*. Esimerkiksi audiovisuaaliseen mediakulttuuriin keskittyvä *Lähikuva* on luopunut paperilehdestä ja siirtynyt kokonaan verkkojulkaisemiseen jo vuonna 2016 (Mähkä, Kannisto & Hakola 2016). Suomen queer-tutkimuksen seuran julkaisema *SQS*-lehti on puolestaan perustamisestaan saakka ollut avoimesti saatavilla verkossa; paperilehteä ei ole koskaan ollutkaan (Kangasvuo & Karkulehto 2006). Journal.fi-alustalla niin ikään julkaistavat *Kulttuurintutkimus*, *Nuorisotutkimus* sekä kirjallisuudentutkimuksen aikakauslehti *Avain* tarjoavat kuitenkin avoimen verkkojulkaisun ohella jäsenilleen yhä myös paperilehden. Vaikka paperilehti helpottaa jäsenistöstä kiinni pitämistä, tuo lehden painaminen kuitenkin julkaisijoilleen myös merkittäviä painokuluja, jotka kasvavat vuosi vuodelta, samalla kun julkaisemisen julkiset tuet vähenevät.

Ei siis ole yksiselitteistä, että avoimen verkkojulkaisemisen ohella ylläpidetty paperilehti auttaisi tasapainottamaan budjettia. Lisäksi nykymaailmassa lehden painamisen aiheuttamia ympäristövaikutuksia ei myöskään voida jättää huomiotta. Tasapainoiluun avoimen julkaisemisen ja paperilehdestä kiinni pitämisen kanssa liittyy siis monenlaisia kysymyksiä, joihin ei ole yksinkertaisia vastauksia.

Taloudellisen tilanteen haasteista kertoo sekin, ettemme ole hakemuksista huolimatta saaneet tälle tai tuleville numeroille ulkopuolista kuvitusrahoitusta. SUNS ry:n nykyisessä budjettitilanteessa lehden kuvitusta ei voida myöskään maksaa seuran budjetista. Niinpä vuoden ensimmäisissä numeroissa toteuttamamme paluu feministisesti orientoituneiden taiteilijoiden esittelyyn lehdessämme jää toistaiseksi tauolle. Tämä on valitettava käänne ajassa, jossa kulttuurileikkaukset syövät taiteilijoiden toimeentuloa ja jossa taiteilijoiden taloudellinen tukeminen olisi erityisen tärkeää (ks. Sakset seis 2024). Tämän lehden kansikuvan on suunnitellut ja toteuttanut kollaasia ja tussipiirustusta yhdistävällä sekatekniikalla päätoimittajamme Heidi Kosonen. Kansikuvan pohjana toimivat käyttövapaat kuvat Elisabeth Järnefeltistä, Kuningatar Kristiinasta ja Osmanien valtakunnan Roxelanasta, jotka esiintyvät lehden sivuilla Jarmo Lintusen analysoimina feministisinä näytelmähahmoina. Tulevien numeroiden osalta etsimme myös muita luovia (ja ilmaisia) ratkaisuja lehden kansikuvittamiseen. Viime pääkirjoituksessa kommentoimme tekoälykuviin ei kuitenkaan ole osaltamme paluuta (Alasuutari, Karhu & Kosonen 2024).

Jäsenistön laajentamiseksi ja seuran taloustilanteen parantamiseksi SUNS ry suunnittelee jäsenhankintakampanjaa, kuten puheenjohtaja Hanna Ylöstalo ja varapuheenjohtaja Anna Elomäki puheenjohtajien palstallaan kirjoittavat. *Sukupuolentutkimus-Genusforskning*-lehdessä puolestaan panostetaan jatkossa enemmän lehden markkinointiin sekä viestintään sosiaalisessa mediassa – tätä varten olemme saaneet Tiedekustantajien liiton hankeapurahan vuodelle 2025. *Tällä pääkirjoituksella haluamme myös vedota lukijoihimme: jos et vielä ole SUNS ry:n jäsen, harkitsethan liittymistä! Jäsenyydelläsi tuet tärkeällä tavalla kotimaisen sukupuolentutkimuksellisen tieteellisen seuran toimintaa sekä tutkimuksen avointa julkaisua.*

Tässä numerossa julkaistaan yksi vertaisarvioitu artikkeli, Jarmo Lintusen “Laura Ruohosen kolme näytelmää feministisinä aatedraamoina ja historian uudelleenkirjoituksina”. Kirjallisuustieteellisessä analyysissään Lintunen kehittää feministisen aatedraaman käsitettä ja tarkastelee sukupuolen tematiikkaa Ruohosen näytelmissä *Suurin on rakkaus* (1998), *Kuningatar K* (2003) ja *Sultanaatti* (2022). Lintunen esittää, että feminististen aatedraamojen kentällä Ruohosen voi nähdä “Minna Canthin manttelinperijänä”. Ansiokkaassa analyysissään Lintunen tuo esiin, että näytelmien keskeisiä teemoja ovat sukupuoleen, seksuaalisuuteen ja valtaan kytkeytyvät kysymykset. Ruohosen näytelmiä voidaan tulkita myös historiografisina metafiktioina, jollaisina ne kommentoivat paitsi historian myös nykypäivän yhteiskunnallisia ongelmia.

Puheenvuorossaan SUNS:in puheenjohtajat Hanna Ylöstalo ja Anna Elomäki kirjoittavat sukupuolentutkimuksen ja tasa-arvon tilaa uhkaavista tekijöistä mutta löytävät toivoa erityisesti sukupuolentutkimuksen opetuksesta. Lektioita julkaistaan kaksi: Laura Mankki väitteli hyvinvointivaltion ulkomaalaistaustaisista siivoojista ja Eveliina Puutio alakouluikäisten suhdekulttuureista. Kirja-arvioita on runsaat neljä kappaletta. Aino-Kaisa Koistinen kirjoittaa Joana Pais Zosimon, Kate Sotejeff-Wilsonin ja Wendy Baldwinin toimittamasta *Women Writing Socially in Academia* -kokoelmasta. Aino Luotonen esittelee Celia Robertsin ja kollegoiden teoksen *Reproduction, Kin and Climate Crisis*. Alma Onali arvioi Rosi Braidottin kirjoittaman ja Kaisa Kortekallion suomentaman *Tieto ihmisen jälkeen* -kirjan, ja Salla Aldrin Salskov tarttuu Judith Butlerin viimeisimpään teokseen *Who’s Afraid of Gender?* Lisäksi numerossa julkaistaan Maria Petäjaniemen ja kollegoiden toimittaman Näkymättömyys-teenumeron (4/2025) kirjoituskutsu, jolle toivomme runsasta abstraktisatoa.

Turussa, Helsingissä ja Jyväskylässä 13.12.2024
Varpu Alasuutari, Sanna Karhu ja Heidi Kosonen

KIRJALLISUUS

- Aaltonen, Joonas (2024) ”Käännytykslaista” tehty viisi kantelua EU:lle, taustalla nimekkäitä suomalaisia professoreja. *Helsingin Sanomat* 10.10.2024. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010661368.html> (haettu 16.12.2014).
- Ala-Kyyny, Juuso (2024) APC-maksumuurit tulivat, nyt etsitään tietä ulos – katsaus avoimen julkaisemisen nykytilanteeseen. *Think Open: Digitaalisista tutkimuspalveluista ja avoimesta tieteestä* 28.2.2024. <https://blogs.helsinki.fi/thinkopen/vuosikatsaus-2023-paateema/> (haettu 16.12.2014).
- Alasuutari, Varpu, Karhu, Sanna & Kosonen, Heidi (2024) Hankala AI: tekoälystä. *Sukupuolentutkimus–Genusforskning*-lehdessä. *Sukupuolentutkimus–Genusforskning* 37:2, 4–6. <https://journal.fi/sukupuolentutkimus/article/view/149009/95081> (haettu 16.12.2014).
- Avoimen tieteen ja tutkimuksen koordinaatio (2019) *Tutkimusjulkaisujen avoin saatavuus. Tutkimusyhteisön kansallinen linjaus ja toimenpideohjelma 2020–2025: Lehti- ja konferenssiartikkeleiden avoimen saatavuuden osalinjaus*. Tieteellisten seurain valtuuskunnan verkkojulkaisuja. Vastuullisen tieteen julkaisusarja. Helsinki: Tieteellisten seurain valtuuskunta. <https://doi.org/10.23847/isbn.9789525995329> (haettu 16.12.2014).
- Avointiede.fi (n.d.) Mitä on avoin tiede? Avoimen tieteen ja tutkimuksen kansallinen koordinaatio. <https://avointiede.fi/fi/mita-avoin-tiede> (haettu 16.12.2014).
- Ikola, Vilma & Niemi, Liisa (2024) 612-soihtukulkue on päättynyt: osa osallistujista teki lähdössä natsitervehdyksiä. *Aamulehti* 6.12.2024. <https://www.aamulehti.fi/kotimaa/art-2000010885012.html> (haettu 16.12.2014).
- Kangasvuo, Jenny & Karkulehto, Sanna (2006) Preface: Querying Queer. *SQS – Suomen Queer-tutkimuksen Seuran lehti* 1:1, 1–6. <https://journal.fi/sqs/article/view/53716> (haettu 16.12.2014).
- Keskinen, Suvi, Näre, Lena & Tuori, Salla (2015) Valkoisuusnormi, rodullistamisen kritiikki ja sukupuoli. *Sukupuolentutkimus–Genusforskning* 28:4, 2–5.
- Kovalainen, Heikki A. (2017) Ääripäiden kumoaminen ja tolkun harha. *Etiikka.fi*. 7.4.2017. <https://etiikka.fi/aaripaiden-kumoaminen-ja-tolkun-harha/> (haettu 16.12.2014).
- Mähkä, Rami, Kannisto, Maiju & Hakola, Outi (2016) Pääkirjoitus: Konservatismiin paluu. *Lähikuva – audiovisuaalisen kulttuurin tieteellinen julkaisu* 29:1, 3–9. <https://doi.org/10.23994/lk.56574> (haettu 16.12.2014).
- Pelli, Petja (2024) ”Äärioikeiston vuotuinen rituaali” – näin kolme tutkijaa kuvailee 612-kulkuetta. *Helsingin Sanomat* 2.12.2024. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000010872665.html> (haettu 16.12.2014).
- Rossi, Leena-Maija (2023) Sukupuolentutkimusta avoimesti verkossa. *Sukupuolentutkimus–Genusforskning* 36:1, 34–35. <https://journal.fi/sukupuolentutkimus/article/view/130718> (haettu 12.12.2024).
- Sakset seis (2024) Sakset seis! 1.10.–5.6.2024. *Saksetseis.fi*. <https://www.saksetseis.fi/> (haettu 12.12.2024).
- Suojelupoliisi (n.d.) Äärioikeistolaisen terrorismin uhka on voimistunut länsimaissa. *Supo.fi*. <https://supo.fi/aarioikeistolainen-terrorismi> (haettu 13.12.2024).
- Yle (2024) Orpo: PS-kansanedustajien ratkaisu osallistua soihtukulkueeseen sopimaton. *Yle* 2.12.2024. <https://yle.fi/a/74-20128673> (haettu 16.12.2024).
- Valentim, Vicente (2024) *The Normalization of the Radical Right: A Norms Theory of Political Supply and Demand*. Oxford: Oxford University Press.
- Walton, Douglas (1996) The Straw Man Fallacy. Teoksessa Johan van Bentham, van Eemeren, Frans von, Grootendorst, Rob & Veltman, Frank (toim.) *Logic and Argumentation*. Amsterdam: Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences, 115–128.